

Kaikkien aikojen

kurkisyksy!

Tänä syksynä nähtiin harvinaisen komeaa kurkimuuttoa. Mediakin noteerasi BirdLife Suomen tiedotteen, jonka mukaan 50 000 kurkea jätti Suomen yhden viikonlopun aikana. Kun kurkia riitti monelle muullekin päivälle, paljonko niitä oikein muutti tänä syksynä?

Kurkien muutto on syksyn näyttävimpiä luonnonnäytelmiä. Tänä syksynä muutto oli kolmena päivänä peräkkäin hyvin voimakasta laajalla rintamalla. Muutkin hyvät muuttopäivät osuivat kiitollisesti viikonloppuihin.

Tiira-lintutietopalveluun kirjattujen havaintojen perusteella yritän arvioida, paljonko kurkia syksyn aikana oikein muutti. Olen tulkinut päivittäiset minimiarviot lähinnä etelärannikolla riittävän etäällä toisistaan olevien havaintopisteiden, kellonaikojen ja mui-

den parvista ilmoitettujen lisätietojen perusteella. Suuri kurkiparvi näkyy nykyoptiikalla ainakin kymmenen kilometrin päähän.

Pahoittelen jo etukäteen, että juttu painottuu eteläsuomalaisiin havaintoihin, vaikka syksyn suurimmat muutot nähtiinkin Keski-Suomessa. Havainnointi on kuitenkin kattavinta etelässä, ja havaintojen perusteella voidaan luotettavammin arvioida, kuinka moni linnuista poistuu maasta minäkin päivänä.

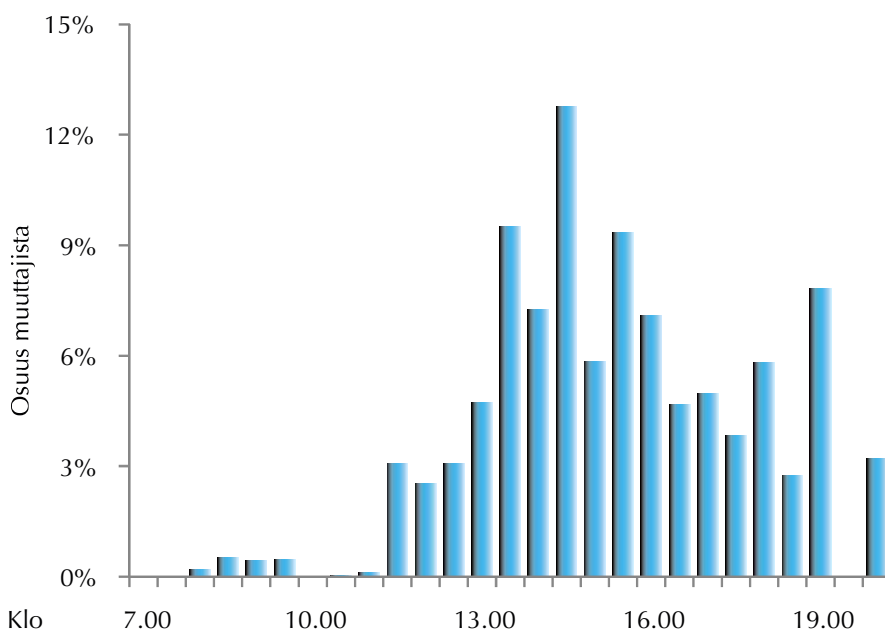
Kolmen päivän kurkitykitys

Syksyn ensimmäiset paremmat muuttopäivät olivat 3.–4.9., jolloin etelärannikolla muutti vähintään 1 300 kurkea. Lisämausteen kurkimuuttoon toi 5.9. Espoossa ja Kirkkonummella Viroon matkaavassa kurkiparvessa havaittu Suomen ensimmäinen hietakurki (ks. s. 32–34), vaikka päivä oli muuten hyvin vaisu kurkimuuton osalta. Seuraavat paremmat muuttopäivät ajoittuivat viikonloppulle: 9.–11.9. Suomesta poistui ainakin 3 000 kurkea.

Tuuli kääntyi taas pohjoiseen seuraavana perjantaina 16.9., ja alkoi kolmipäiväinen kurkitykitys. Muutto oli voimakkainta sisämaassa (Keuruulla muutti 11 200 kurkea), mutta linnut ehtivät ilta-päivän aikana myös etelärannikolle asti. Hangon lintuasemalla, Haliaksella, muutti 5 706 kurkea, joista kolme neljäsosaa luoteistuulen painamana idän puolella. Suuria kurkimääriä nähtiinkin pääkaupunkiseutua myöten. Havaintojen perusteella vähintään 22 000 kurkea poistui jo perjantaina Suomenlahden yli Viroon.

Lauantaina voimakkaimmat muutot nähtiin etelärannikolla, jossa noin 26 000 kurkea poistui kohti Viroa. Muutto painottui edelleen voimakkaasti itään: Haliaksella lasketuista kurjista (7 429) 94 prosenttia muutti itäpuolitse, pääkaupunkiseudulla päävirta kulki länsipuolitse. Suurin muutto (9 465 kurkea) laskettiin Kirkkonummella Rönnskärin lintuasemalla.

Sunnuntaina arviolta 17 000 kurjen ha-

Kurkimuuton vuorokausirytmikka Hangon lintuasemalla syksyn 2011 päämuuttopäivinä 16.–18.9. ja 24.9.; Keski- ja Pohjois-Suomesta aamunkoitteessa käynnistyvä kurkimuutto yltää etelään vasta ilta-päivän aikana.

vaittiin poistuvan Suomesta. Pääväylä kulki edelleen Hangon itäpuolitse: Haliaksen linnuista (4 649) 60 prosenttia muutti idän puolelta, ja suurin muutto laskettiin Raaseporin Pääminnestä (6 727 kurkea). Sunnuntaina muuttoon osallistui myös satelliittikurki "Horsma". Kolmen päivän yhteissummasta havaittiin vähintään 65 000 kurkea.

Syksyn summa yli 90 000

Sateet ja etelätuulet pitivät kurkikhanat kiinni, kunnes tuuli jälleen kääntyi pohjoiseen viikonlopuksi. 23.–25.9. etelärannikolla muutti arviolta 13 000 kurkea. Selkeä massapäivä oli lauantai 24.9., jolloin nähtiin yli 10 000 kurkea. Muuton reitti oli edellisviikonloppua läntisempi: Haliaksen muuttajista (4 380) 60 prosenttia matkasi länsipuolitse. Vielä 27.9. maasta poistui vähintään 2 000 kurkea, ja viimeinen massapäivä koettiin 1.10., jolloin hyvin läntistä reittiä muutti arviolta 4 800 kurkea (Haliaksella vain 130 muuttajaa).

Koko syksyn aikana arvioin Suomessa nähdyin noin 92 000 kurkea. Tämä lienee enemmän kuin yhtenäksään aiempina syksyinä. Kaikkien aikojen voimakkain yksittäinen kurkimuutto koettiin 28.9.2007, jolloin noin

60 000 kurjen nähtiin poistuvan Suomesta. Tuolloin koko syysmuutto keskittyi kuitenkin yhdelle päivälle ja muuten syksyn muutot olivat vaatimattomia.

Kaikkia kurkia ei tietenkään nähdä, vaikka tänä syksynä päämuutot ajoittuivatkin onnekaasti hyvin retkeilyihin viikonloppuihin. Kurkimuutto jatkuu etelärannikolla usein iltahämärään asti, ja jos sääolot ovat suosiolliset, osa parvitta jatkaa yön pimeydessä Suomenlahden ylitse. Tänäkin syksynä iltayöstä kuultiin pilkkopimeässä taivaalla äänteleviä muuttoparvia. Jos kaikista kurjista arvioitaisiin nähdä 90 prosenttia, mikä on varsin korkea osuus, arvio koko syksyn muuttajamäärästä olisi noin 102 000.

Oliko kurkia liikaa?

Paljonko Suomessa sitten on kurkia, ja onko syysmuuttajien määrä liian suuri suhteessa tähän? Tätä on aikaisemminkin arvuuteltu suurten muuttojen jälkeen. Linjalaskentojen perusteella Suomessa arvioidaan olevan 35 000–40 000 paria kurkia pesimättömät kihlaparit mukaan lukien. Kurkikannan arvioidaan kuusinkertaistuneen 1980-luvun puolivälistä.

Jos parimääräksi otetaan näiden keskiarvo (37 500) ja kunkin parin oletetaan saavan 0,33 poikasta (ikäjakauma Tiiran tiedoista), syysmääräksi saadaan noin 100 000 kurkea. Lisäksi syksyisin saapuu Suomeen kurkia Ruotsin puolelta Merenkurkun ylitse ja

ilmeisesti myös Tornionjokilaakson kautta. Tarkkoja määriä ei tiedetä, mutta ainakin Merenkurkun kohdalla kyse voi olla parhaana vuosina jopa lähes 10 000 yksilöstä.

Kaiken kaikkiaan muutto- ja pesimälaskennat tukevat ilahduttavan hyvin toisinaan. Vain hyvin harvalla lajilla voidaan havaita huomattava osa koko muuttoväylän linnuista. Muita vastaavia lajeja ovat arktiset hanhet ja vesilinnut.

Arvioita kurjista voisi vielä tarkentaa. Ruotsista Suomeen saapuvien kurkien lukumääristä olisi hyvä saada yksityiskohtaisempaa tietoa. Muuttoaikaisia arvioitakin voidaan tarkentaa, jos ilmoituksissa raportoitaisiin muutto tarkkaan havainnointijaksolin, ohituspuolin ja etäisyysin. Nuorten ja vanhojen lintujen erottelu syksyisin antaisi arvokasta tietoa lajin pesimämenestyksestä. Useat olivatkin jaksaneet kirjata muuton yksityiskohtia Tiiraan. Pesimäkannan kehityksen seuraamiseksi tarvitaan puolestaan vuosittain pesimäaikaisia laskentoja etenkin vakiolinjojen muodossa. Jokainen ilmoitettu havainto on siten tärkeä!

Kiitokset

Esko Gustafsson auttoi Turun seudun kurkimuuttojen tulkinnaissa. Pentti Rauhala, Harry Seppälä ja Jouni Ylipekkala valottivat pohjoisempien alueiden kurkimuuttoa. Kiitokset myös kaikille havaintonsa Tiiraan ilmoittaneille!

Lisää kurkimuutosta:

Rinne, J. 1974: Der Frühjahrszug des Kranichs *Grus grus* in der Umgebung von Helsinki in den Jahren 1950–69. *Ornis Fennica* 51: 155–182.
Rinne, J. 1983: Liian monta kurkea muutolla kevätmuutolla 1981. *Lintumies* 18: 98–107.
www.satelliittikurjet.fi